

JERUSALEM - GLIMT fra det 19. århundrede

Af
Kai Kjær-Hansen

Hovedkilde:
Yehoshua Ben-Arieh, **Jerusalem
in the 19th century, The Old
City**, Jerusalem-New York 1984.

7. afsnit

1. Provinsbyen
2. Set fra byportene
3. Dagligt liv
4. Vandproblemer
5. Jødiske grupperinger
6. Synagoger og yeshivot
7. Grædemuren
8. Protestantisk mission
9. Jødiske reaktioner på mission
10. På vej ud af Jerusalem

Grædemuren eller Vestmuren

Ingen pilgrim eller turist kommer til Jerusalem i dag uden at se Grædemuren eller Vestmuren. Sådan var det også for besøgende i forrige århundrede. Her stod man ved resterne af det andet tempel, som blev ødelagt af romerne i året 70 e.Kr.

Selv stod jeg for første gang ved Grædemuren i påsken 1966, hvor kristne kibbutzvolontører og andre af de jordaniske myndigheder fik lov til at krydse Mandelbaum Gate. Det var godt og vel et år før Seksdagskrigen i 1967, som resulterede i, at Grædemuren og Det gamle Jerusalem kom på israellernes hænder. Mellem 1948 og 1967 kunne israelske jøder ikke besøge Vestmuren.

Fra mit besøg husker jeg overraskelsen over, hvor smal pladsen ved Grædemuren var. Den var vel ikke på mere end 6-8 meter. Beboelseshuse lå lige op ad den. Først efter 1967 gik man i gang med at rive husene ned, og den store plads, som ligger foran Grædemuren i dag, blev lavet.

Besøgende fortæller

Folk, der besøgte Grædemuren i sidste halvdel af forrige århundrede, fortæller, at nogle jøder hver dag kom til Grædemuren for at bede og læse i Skriften. Men skulle man virkelig opleve folk ved Grædemuren, skulle man komme om sabbatten. Fra middagstid og fremover strømmede mænd og kvinder og børn, iført deres bedste klæder, fra alle retninger til muren. Hverken den brændende sol, eller kulde, storm, sne eller den silende regn kunne sætte en stopper for tilstrømningen, skriver en besøgende. En anden, en fransk arkæolog, fortæller, at pladsen foran muren var så snæver, at man måtte bruge albuerne for at komme frem. En tredje beretter, at undertiden måtte de, der kom til sidst, stå i de nærliggende gyder.

Foruden sabbatten var de store dage ved Grædemuren ved påsken, pinsen og den store forsoningsdag, den niende Av, hvor man mindedes templet ødelæggelse og ved det jødiske nytår.

Fra begyndelsen af 1880'erne og til 1913 tændte jøder olielamper ved muren fredag aften. Den tyrkiske regering forbød denne skik i 1913. Ved

ירושלים - הכותל המערבי
JERUSALEM - WAILING WALL

muren stod der et lille bord, et bede-bord, samt nogle bænke og stole. I 1866 havde Moses Montefiore søgt om tilladelse til at opføre et tag, som kunne give læ og skygge for de bedende, men ansøgningen blev afslået af de tyrkiske myndigheder. Det samme var tilfældet med en ansøgning om at bygge bænke ved muren.

Hvem tilhørte Grædemuren?

De kristne havde deres helligsted i Jerusalem, nemlig Gravkirken. Muslimerne havde deres, Klippemoskeen på tempelpladsen, efter Mekka og Medina det tredje vigtigste helligsted for dem. Og jøderne havde Grædemuren.

Det jødiske samfund i Jerusalem havde aldrig af de tyrkiske myndigheder fået en speciel tilladelse til at bede ved Grædemuren. En kilde fra 1880'erne siger, at det var der intet overraskende ved, fordi der ikke har været brug for det. »Muslimer har aldrig vist intolerance mod dem, de tilbad den ene Gud, hvem de også tror på. Derfor har de ikke hindret os i at bede her,« siges det i en jødisk kilde. Der fortsættes med at gøres gældende, at de historiske data er på jødernes side. Grædemuren er en rest af den mur, som engang lå rundt omkring templet. Og »vore forfædre« har i mange hundrede år tilbedt ved Grædemuren. Det forhold er i sig selv af juridisk vægt i et land, hvor det, man *plejer* at gøre, tæller med, når en sag skal behandles.

Der er vidnesbyrd om, at jøderne af de muslimske myndigheder fik tilladelse til at brolægge de snævre gyder, der førte frem til Grædemuren, for at holde arealet rent. Andre kilder

røber, at jøderne var ansvarlige for visse vedligeholdelsesudgifter. Disse vidnesbyrd er vigtige, fordi de røber, at de muslimske myndigheder anerkendte, at Grædemuren var jødernes hellige sted i Jerusalem.

Men de tyrkiske myndigheder slog bremserne i, da man fra jødisk side forsøgte at udvide pladsen foran Grædemuren, hvilket vi nu skal se.

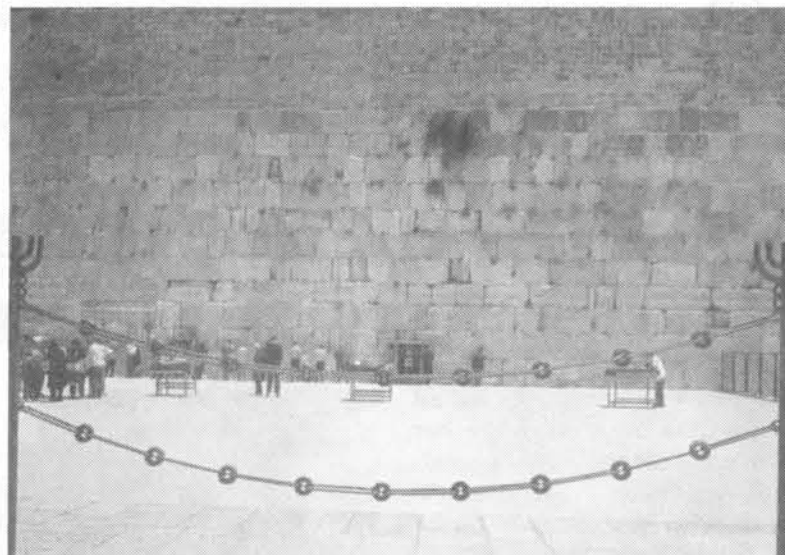
Forsøg på udvidelse

I 1880'erne havde det jødiske samfund planer om at udvide arealet omkring Grædemuren. Det skulle ske ved at erhverve de nærliggende beboelsesejendomme. De var beboet af muslimer. Baron de Rothschild tog i 1897 aktivt del i disse planer, uden at der kom noget ud af dem. I 1908 forsøgte man igen, støttet af de ledende rabbinere i Jerusalem, men heller ikke denne gang lykkedes planen.

Rothschilds plan gik ud på at købe det muslimske Mughrabi kvarter, der lå op ad Grædemuren, nedrive alle husene, planere området og bygge et jerngitter rundt om området for på den måde at gøre det til det jødiske samfunds ejendom. Baron de Rothschild tilbød at købe grundareal andetsteds, og dér opføre samme antal beboelseshuse.

Den tyrkiske guvernør ser ud til at have støttet planen. Fra et sundhedssynspunkt for kvartets beboere ville han forelægge planen for myndighederne i Tyrkiet. Men enden på det hele blev, at guvernøren kun kunne give tilladelse til at nedrive bygningerne, men at arealet skulle tilhøre alle jerusalemitter og ikke måtte omhegnes af jøderne. Dette kunne Rothschild ik-

T.v. Grædemuren engang. T.h. Grædemuren nu – med den store plads foran muren.

ke gå med til, og planen blev skrinlagt.

Først efter 1967 blev bygninger nedrevet, og den store plads foran Grædemuren blev lavet.

Et skuffende møde med Grædemuren

Jeg kan ikke slutte denne artikel uden kort at nævne Josef Rabinowitsch, den russiske jøde, som i 1882 kom på besøg i Palæstina for at undersøge forholdene for at finde ud af, om løsningen på »jødospørgsmålet« i Rusland var en jødisk udvandring til Palæstina. I forsommeren 1882 befinder han sig ved sabbattens begyndelse ved Grædemuren, hvor jøderne er samlet til bøn. Han er vidne til, at jøderne ikke engang kan græde ved Grædemuren uden at udsætte sig for muslimernes hån og chikanerier. Under sådanne forhold har Rabinowitsch svært ved at forestille sig, at jøderne i fred kan bosætte sig i Palæstina.

Om Rabinowitsch var mere ømfindelig end Jerusalems jøder, eller om han kom til Grædemuren på en specielt uheldig dag, skal være usagt. Kilder, som er citeret ovenfor, viser, at muslimerne i det mindste ikke hindrede jøder i at komme til Grædemuren. Men under alle omstændigheder forstærkes ved Grædemuren Rabinowitschs negative holdning til, at en jødisk bosættelse i Palæstina kunne være svaret på den russiske jødedoms problemer.

Afgørende for Rabinowitsch blev det imidlertid, at skuffelserne i Palæstina og ved Grædemuren, sådan som han oplevede dem, førte ham frem til hans nye opdagelse: At Jesus er jødernes broder, konge og Messias.

En aften, før hans tilbagerejse til Rusland, mens han sidder på Oliebjerget, trængte et ord fra Det nye Testamente som et lyn gennem hans hjerte: »Hvis altså Sønnen får frigjort jer, skal I være virkelig frie« (Joh. 8,36). Med ordene »Jeshua Achinu«, dvs. »Vor broder Jesus« vendte han tilbage til Rusland og dannede senere den messianske bevægelse »Den nye pagts Israelitter«.

Kristne jøder var der også i Jerusalem, da Rabinowitsch besøgte byen. Kilderne meddeler intet om, hvorvidt han fik kontakt med dem. Måske var der mindre end hundrede.

Set ud fra de store antrengelser og de mange penge, der blev brugt på mission blandt jøder i sidste halvdel af forrige århundrede i Jerusalem, var antallet lille.

Men hvis det er rigtigt, at det lille jødiske samfund i Jerusalem – og i begyndelsen af det 19. århundrede var det ikke på mere end omkring 2000 – har haft stor betydning for den senere opbygning af et jødisk Jerusalem, kan noget lignende siges om det ringe antal kristne jøder i slutningen af det forrige århundrede.

De var der blandt deres egne, sådan som de er det i dag. Hvad deres eget folk end sagde om dem dengang – og i dag siges om dem – så opfatter de ikke Jerusalem og Grædemuren som steder, der ikke også tilhører dem.

I denne by døde deres broder for dem. Og opstod fra de døde.

Brug studieheftet
Jesus vor broder
i studiekredse.
Pris kr. 30,00.
Rekvireres fra landskontoret.